

BACHELOROPPGAVE
SMÅBARNSPEDAGOGIKK
FORDYPNING
OG
PEDAGOGIKK

Små barns vennskap

Skrevet av

Janne Walker

Dronning Mauds Minne Høgskole

Våren 2014

Veileder: Marit Kanstad

Veileder: Mette Nygård

Innhold

Forord:.....	4
1.1 Innledning	4
1.2 Bakgrunn for valg av oppgave	5
1.3 Problemstilling	5
1.4 Oppgavens oppbygging.....	5
2.1 Teori	6
2.2 Vennskap.....	6
2.3 Sosial utvikling og samspill	7
2.4 Utestenge andre fra leken.....	9
2.5 Empati	9
2.6 Toddlerkultur.....	10
2.7 Voksenrollen	11
2.8 Definisjon på vennskap.....	12
3.1 Metode.....	12
3.2 Etske hensyn og anonymisering.....	14
3.3 Refleksjon over metode.....	14
4.1 Funn og analyse.....	15
Mine Observasjoner, analyse og teori:.....	16
1.«Dagens første samspill»	16
2.«Venner som savner hverandre når den ene er borte»	17
3.«Voksne kan ødelegge vennskap i barnehagen».....	18
4. «Vi er venner, det er vi som løper sammen»	19
5.«Samspill og herming på toddlervis».....	19
6.« Å beskytte vennskapet».....	20

7.«Glede over å se hverandre»	21
8.«Overdreven humor og latter»	21
9.«Et ønske om å være sammen»	22
10.«Empati og medfølelse for hverandre»	23
4.2 Drøfting av funn	24
4.3 Vennskap	24
4.4 Danner alle barn vennskap i barnehagen?	25
5.1 Avslutning	25
Referanser:	28
Vedlegg:	30
«Samspill»	30
«Den bortkomne sokken»	32
«Skal vi danse?»	33
«Jeg skal hjelpe deg»	34
«Håndvask»	34
Referanser:	36

Forord:

*Visst kan vi være venner,
Selv om vi er små!
Vi trives godt sammen,
Det må du forstå!
Vi ruller, vi tumler, vi ler og viser tenner,
Vi to er verdens aller beste venner!
(Janne Walker)*

1.1 Innledning

Denne oppgaven vil handle om de minste barnas vennskap i barnehagen. Vennskap blant de minste barna blir ofte sett på som lite betydningsfullt eller ikke eksisterende av de voksne, og noen mener også at de minste barna ikke utvikler vennskap før de er omtrent tre år gamle. Jeg har i min praksis fått høre ut i barnehagefeltet, voksne som har sagt at de minste barna ikke har nok sosial kompetanse til å danne vennskapelige forhold til barn på samme alder. Dette kan jeg ikke si meg enig i. Jeg ønsker derfor å sette fokus på dette og vil gjennom oppgaven drøfte om de minste barna kan danne vennskap eller om det jeg har observert bare er snakk om samspill og tilfeldigheter.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgave 2011 (heretter kalt rammeplan 2011), sier at barnehagen skal være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap (Rammeplan 2011, s 16). Så utfra det som rammeplanen her sier, så skal alle barn ha muligheten til å utvikle vennskap i barnehagen, dette gjelder også de minste barna. Det å få en venn og det å være en venn er noe av det viktigste i barnas liv. Jeg mener derfor det er viktig at voksne fremmer vennskap mellom små barn.

Som jeg nevnte, så skal oppgaven omhandle de minste barna i barnehagen, altså toddleren. En toddler betyr i følge Løkken «den som stabber og går» og kan betegnes barn som er ett og to år gamle (Løkken, 2004). Toddleren har en særegen stil i sin væremåte, og bruker kroppsspråk og bevegelse i sin sosiale omgang (Løkken, 2004). Løkken har gitt ordet toddler

på bakgrunn av Maurice Merleau-Pontys filosofi, om den levde kroppen. Løkken mener at toddlerens' særegne væremåte, over tid blir en egen kultur (Løkken, 2004).

Gjennom å bruke observasjon som metode har jeg sett sammenheng mellom teori og praksis, noe som har vært veldig lærerikt. Å observere vil si det samme som å iaktta, man ser hva som skjer med et annet menneske og tar vare på de inntrykkene man får under observasjonen (Dalland 2012, s 186). Å skrive om barns vennskap har vært en omfattende prosess. Det har vært mange observasjoner og mye undring underveis. Å underbygge alle mine funn med teori, har vært vanskelig og til tider utfordrende.

1.2 Bakgrunn for valg av oppgave

I begynnelsen av denne prosessen var meningen at jeg skulle skrive om ettåringens oppstart i barnehagen. Dette har vært et tema som alltid har interessert meg og som jeg ønsket og forske nærmere på. Som mor til flere barn, har jeg alltid undret meg over om det er bra for ettåringen å starte i barnehagen så tidlig. Men noe endret seg underveis i prosessen. Etter å ha vært flere uker i en barnehage, var jeg så heldig og observere noe jeg mener kan defineres som vennskap. Observasjonene som jeg gjorde, gikk rett i hjertet på meg. Jeg gjorde mange observasjoner, og jo flere jeg gjorde, jo mer spennende ble temaet og jeg visste jeg måtte forske videre på dette. Var det jeg observerte definisjonen på det man kan kalle vennskap? Jeg valgte derfor å skrive en bachelor oppgave om de minste barnas vennskap i barnehagen.

1.3 Problemstilling

Kan de yngste barna danne vennskap i barnehagen?

1.4 Oppgavens oppbygging

I første del av oppgaven har jeg en innledning, hvor jeg beskriver det temaet jeg har valgt å skrive om, som i mitt tilfelle er vennskap. I kapittel to, har jeg valgt å skrive om hvilken teori jeg har støttet mine funn til. I kapittel tre vil jeg beskrive metodevalget jeg har gjort. Mitt metodevalg er observasjon. Jeg vil også se på hva som fungerte bra med metoden observasjon

og hva som fungerte mindre bra med denne metoden. I kapittel fire kommer drøftingsdelen, hvor jeg bruker de observasjonene som jeg bygger oppgaven på og knytter disse til egne refleksjoner og teori. Til sist kommer avslutningen, hvor jeg vil beskrive og forklare det jeg har kommet fram til.

2.1 Teori

I denne teori delen skal jeg skrive om vennskap og hva som kjennetegner vennskap. Jeg vil bruke teori som jeg mener er relevant for denne oppgaven. Siden det er gjort lite forskning på de minste barna og vennskap, har jeg valgt å fordype meg mest i teori og forskning gjort av Anne Greve. Jeg har fra tidligere av lest mye om de minste barna og deres sosiale kompetanse. Dette har ført til at jeg har fått en bredere forståelse for barns vennskap, deres relasjoner og sosiale samspill.

2.2 Vennskap

Før jeg begynte å skrive denne oppgaven måtte jeg finne ut hva vennskap egentlig er. Jeg mener vennskap er en viktig del av livet og er en svært viktig del av barns barndom. Alle vet at det å ha venner gir livet betydning og gjør at man kjenner seg som et betydningsfullt menneske. Løvlie sier at samhandling mellom mennesker er en livsnødvendighet og at man sammen med andre blir en noe (Løvlie, i Glaser, Moen, Mørreaunet og Søbstad, 2011). Videre sier Løvlie følgende: «Mennesker skaper hverandre i samspill, de er avhengige av den andres væremåte overfor dem selv.» (Løvlie, i Glaser, Moen, Mørreaunet og Søbstad 2011, s 141). Venner er altså av stor betydning og noe man setter høyt, det gjør også de minste barna. I Rammeplanen 2011 står det følgende: «barnehagen skal være et trygt sted for fellesskap og vennskap.» (Rammeplan 2011, s 16). Barnehagen er en stor del av et barns hverdag. I barnehagen møtes barna hver dag og ofte over perioder på flere år. Det er derfor nettopp her barnet danner vennskap for første gang.

Det er flere teoretikere som mener noe om hvordan vi kan definere vennskap. Anne Greve som har forsket på vennskap mellom små barn i barnehagen definerer vennskap som en unik relasjon og hun kan gjennom sin forskning vise til at alle vennskap har en unik historie. Vennskap er noe man må oppnå, noe som er gjensidig, varer over tid og begge parter må bidra

til at vennsapsrelasjonen skal opprettholdes (Greve, 2009). Det Greve forteller i sine studier er at de minste barna har relasjoner som varer over tid. De har relasjoner med andre på samme alder og har felles opplevelser og deler samme erfaring. Barn skaper historier sammen gjennom lek og samspill, den historien som skapes har noe å si for barnas vennsapsrelasjon.

Det som er viktig for vennskap er at relasjonen mellom barna er gjensidig. Altså, må alle parter ha et ønske om å være sammen og hvem de er sammen med spiller en stor rolle. Gjensidighet er det som skiller vennskap fra andre relasjoner (Greve, 2009). Greve sier følgende: «At barna viser preferanser for hverandre, at det er gjensidighet, uttrykk for likhet, at barna har en felles interesse, at relasjonen er basert på frivillighet og at barna uttrykker en opplevelse av at det er «akkurat vi» som er sammen.» (Greve 2009, s 10).

Så det som Greve sier her, er at når man har gjensidighet får man også et felles «vi». Det er «vi» som opplever noe sammen og som skaper en felles historie. Det er derfor valgfrihet er en viktig forutsetning for vennskap. Man kan ikke si at barna er venner dersom man tvinger de til å være sammen. Barna må få velge hvem de ønsker å være sammen med, først da kan vi si at barna er venner. I følge teoretiker Øyvind Kvello kan vennskap defineres på følgende måte: Vennskap er en frivillig relasjon, vennskap gir overveiende positive følelser mellom venner, relasjonen varer over tid og er gjensidig (Kvello 2006, lastet ned fra udir.no). Kvello sier også at de man betrakter som venner kan betrakte deg som en bekjent. Dette kommer an på hva vi legger i akkurat dette forholdet. Vi kan her se at både Anne Greve og Øyvind Kvello definerer vennskap på samme måte og med flere av de samme kvalitetene.

2.3 Sosial utvikling og samspill

Sosial utvikling er viktig og vil si at barnet utvikler sine sosiale ferdigheter og sin sosiale kompetanse. Det er viktig med sosial kompetanse for at barnet skal fungere i sosialt samspill med andre barn og voksne (Drugli, 2010). Sosial kompetanse er nødvendig for at de minste barna skal kunne gå inn i en vennsapsrelasjon med hverandre. Gunnvor Løkken har vært svært opptatt av å fremheve at de minste barna er kompetente i samspill med hverandre. Løkken mener at spedbarn og toddleren kan utvikle relasjoner til et annet barn og at de er aktive og kompetente i likhet med eldre barn (Løkken, 2004).

Barns vennsksapsrelasjoner kan i følge Dunn starte når barna er mellom 18-30 måneder gamle. Duun skriver videre at for at barna skal kunne danne vennsksapsrelasjoner må de ha kommet til et punkt hvor de greier å samarbeide og planlegge med andre barn (Dunn, i Greve, 2004). Videre sier Dunn at evnen til å dele fantasilek er av stor betydning for barns vennskap. Barn som deler fantasilek har lettere for å bygge opp vennskap enn barn som ikke har denne evnen.

Barnehagen er en viktig arena for barns sosiale kompetanse. Drugli skriver at forskning viser at barn som begynner tidlig barnehage, har bedre sosial kompetanse gjennom barneårene og frem til de er 15 år, sammenlignet med andre barn som begynte sent eller som ikke gikk i barnehage (Drugli, 2010). Rammeplanen 2011, sier følgende om samspill mellom barn i barnehage: «Samspill med andre er avgjørende for barns utvikling. Fellesskapet i barnehagen er derfor viktig som læringsarena, og vennskap blir grunnleggende for et godt fellesskap. Barnehagen skal legge til rette for at barna kan danne vennskap.» (Rammeplanen 2011, s 21). Samspill er viktig og noe vi opplever med andre mennesker hver dag. Det kan være tilfeldig, som med bussjåføren på bussen eller damen bak kassen på butikken. Samspill og vennskap er to forskjellige ting, men vennskap skjer gjennom samspill med andre. Derfor er samspill med andre svært viktig, både for små og store. Man kan si at vennskap er utfallet av samspillet som skjer mellom mennesker og er derfor noe dypere og betyr mer for deg.

Frode Søbstad sier følgende om vennskap hos de minste: «Vennskap i barnehagen gir rom for mange opplevelser.» (Søbstad, i Haugen, Løkken og Røthle s 167, 2005). De minste barna i barnehagen viser glede og er opptatt av samspill med andre barn og voksne. Drugli sier at det er særlig etter toårsalderen at barn vil bli opptatt av samspillet med andre barn (Drugli, 2010). Løkken sier følgende om samspillet mellom de yngste:

Små barn viser sin glede over å ha funnet sammen i barnehagen med å hoppe, le og rope, eller løpe, le og rope *sammen*, om att og om att. Imitasjon av andre er barnas grunnleggende måte å være og oppføre seg på, og gjennom dette utvikler de sosiale og kommunikative bånd til hverandre. I denne kommunikasjonen oppstår den følelsesmessige tilknytningen mellom barna. (Løkken s 115, 1996).

Kommunikasjon mellom barna er viktig for at barna skal utvikle vennskap. Greve påpeker at barna ofte kan ha et ønske om å gjøre de samme tingene eller at de ønsker å se like ut. Greve sier følgende:

Gjennom kommunikasjon i møtet mellom barna i barnehagen klarer barna å knytte an til å delta i hverandres verdener. Dette skjer gjennom imitasjon, blikk, smil, latter, gester, kroppslig nærhet, tale, stemmevolum, stemmeleie og handlinger. Ofte skjer dette møtet fordi barna aktivt oppsøker hverandre, altså med utgangspunkt i et ønske om å være sammen. Sammen uttrykker barna en opplevelse av et felles «vi». (Greve 2009, s 94).

Videre sier Greve følgende: «Blikk kombinert med latter kan være et uttrykk for at «vi har noe sammen», «vi er noe sammen», eller «vi gjør noe sammen». (Greve 2009, s 92). Løkken sier at det er viktig for de minste barna å få lov til å utfolde seg i kroppslig samvær med andre barn, dette samværet kan føre til en grunnleggende tillitt mellom barna, noe som er viktig for å kunne danne vennskap. (Løkken, 1996).

2.4 Utestenge andre fra leken

Man kan ofte oppleve i barnehagen at enkelte barn verner om sitt vennskap og utestenger andre barn fra leken. Dette er helt normalt. Greve forteller at en måte å beskytte vennskapet sitt på er å ignorere det barnet som prøver å komme inn i leken (Greve, 2009). Greve skriver også at det å ha en venn innebærer at man føler nærhet og tilknytning til et annet menneske, noe som gjør at man tar avstand til andre. I tillegg skriver Greve at venner har et ønske om å beskytte vennskapet. Hun sier følgende: « Det synes som om dette felles «vi» er viktig i vennskapet ut fra barns perspektiver. Det felles «vi» dannes og kommer til uttrykk gjennom at barna skaper mening sammen, ved at de knytter an til hverandres livsverden, gjennom humor, kroppslighet og et ønske om å beskytte vennskapet.» (Greve 2009, s 87). Greve sier at barna i barnehagen bevisst oppsøker og møter barn de har en historie sammen med, hun sier følgende: «De to som oppfatter seg som venner, vil være bevisste hverandre og at det er akkurat «vi» som løper sammen.» (Greve 2009, s 29).

2.5 Empati

Greve skriver at hun i sin forskning har fått resultater som viser at de minste barna viser omsorg for sine venner. Hun sier videre at dette kommer til syne gjennom at barna for eksempel trøster hverandre når de har slått seg (Greve 2009). Greve sier følgende: «Det å vise omsorg er forbundet med en frivillig, kjærlig oppmerksomhet mot en annen, i motsetning til lojalitet som nærmest kan være en slags trofasthet ut fra plikt.» (Greve 2009, s 114).

Hun sier at vennskap innebærer at man vil være god mot hverandre og at vi på en eller annen måte utøver omsorg for de som er våre venner (Greve, 2009). Greve forteller også at barna kan vise omsorg ved å ha et ønske om å hjelpe hverandre. Forskning viser at barn som går i barnehagen er mer empatiske enn andre barn (Drugli, 2010). Murphy mener at vi mennesker er født med en empatisk innstilling som utvikler seg først i kommunikasjonen mellom mor og barn, og senere overfor andre barn (Murphy i Løkken, 1996).

2.6 Toddlerkultur

Årsaken til at jeg ønsker å ha med noe om det som Løkken beskriver som toddlerkultur i denne oppgaven, er at barna jeg observerte betegnes som toddlere og at jeg gjennom disse observasjonene har observert guttene i mye av det som Løkken beskriver som toddlerkultur. Jeg mener å ha observert at barn knytter vennskap gjennom sin måte og være på. Jeg velger derfor å ha med noe av det som karakteriserer deres typiske væremåte.

Som jeg har sagt tidligere så har Løkken gitt ordet toddler på bakgrunn av Maurice Merleau-Pontys filosofi, om den levde kroppen. Merleau-Pontys filosofi bygger på at barna erfarer verden gjennom kroppen sin, og at kropp og tanker er en helhet (Løkken, 1996). En toddler betyr i følge Løkken «den som stabber og går» og kan betegnes barn som er ett og to år gamle (Løkken 2004, s 16). I Løkkens beskrivelse av toddleren kommer det fram at toddleren har en særegen stil i sin væremåte, og bruk av kroppsspråk og bevegelse er vanlig i sin sosiale omgang med andre mennesker (Løkken 2004). Løkken mener at toddleren`s særegne væremåte, over tid blir en egen kultur.

Tumlelek er viktig for toddleren`s sosiale omgang med hverandre. En madrass eller store puter er et alternativ til tumlelek for de minste. (Løkken, 2004). Løkken kaller dette for «Madrassforeningen» (Løkken, 2004). Gjentakelse er også noe som gjerne kjennetegner toddleren`s væremåte. Gjentakelse er naturlig for de minste barna og er en måte og leve på. Toddleren`s gjentakelse er noe som gjør et menneske lykkelig (Løkken, 2004). Overdreven latter og humor preger toddlens omgang med andre. Humor er ifølge Løkken beslektet med lek. Løkken beskriver latteren til de minste som særegen og gjerne overdreven. Barna går gjerne helt opp i ansiktet til hverandre og formidler signaler til hverandre og omverden at nå har vi det morsomt, eller, skal vi ha det morsomt. Toddlerene hilser selvsagt på hverandre når de møtes, å hilse på hverandre skjer på en lekende måte. Løkken kaller dette for

«Toddlerstilige *velkomster*.» (Løkken 2004, s 128). Å hilse på hverandre kan være på nært hold eller på avstand, i barnegrupper eller alene.

2.7 Voksenrollen

Voksenrollen er viktig for de minste barna. Løkken forteller at vi som er voksne ofte leder barna bort fra deres sosiale lek og over på aktiviteter som gjerne er rettet mot de voksne, dette fordi vi tror vi vet hva barna har behov for (Løkken, 1996). Rammeplanen sier følgende om småbarnsalderen: «Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling av språk. Samhandling gjennom kroppsspråk og lek med lyder er en vesentlig del av det lille barnets måte å nærme seg andre mennesker på.» (Rammeplanen 2011, s 35). Greve sier at voksne trenger mer kompetanse om vennskap blant de minste barna. Hun forteller også at hun selv har vært med på å ødelegge vennskap mellom to små barn, dette av uvitenhet. Ofte ser vi som er voksne på barns morsomheter som uro, sier Greve. Dette kan komme av at de minste barna samhandler gjennom kroppsspråk og bruk av lyder, som latter og banking. Vi må ikke la barns morsomheter og gleder forstyrre oss, vi må heller glede oss med dem sier Greve.

I avisen Bergens Tidende, 13 nov. 2013. Skriver Anne Greve at vi voksne ødelegger barns vennskap. Vi gjør ikke dette bevisst, men vi greier ikke å skille mellom de minste barnas lek som ofte blir sett på som tull, fjas og fører mye lyd med seg og barnas vennskap. Vi opplever at de minste barna «bråker» mye, og tolker dette som om barna har dårlig innflytelse på hverandre. Vi som er voksne må fremme vennskap mellom små barn. Dette kan vi gjøre ved å støtte opp under barnas vennskap. Dersom vi velger å skille barna fordi vi mener de har dårlig innflytelse på hverandre, vil dette føre til at barna savner hverandre. Vi kjenner alle til at vi savner vennene våre og tenker mye på dem når de er borte fra oss. Dette gjelder også for de minste barna. Greve sier at vennskap innebærer et stort ønske om å være sammen og det er ikke likegyldig for barna hvem de er sammen med (Greve, 2009). Greve skriver at vennskap har kvaliteter som: et ønske om å være sammen. Det viser seg at de minste barna også vil savne hverandre om den ene er borte.

2.8 Definisjon på vennskap

Etter å ha sett på hvordan de ulike teoretikerne beskriver vennskap, definerer jeg vennskap på følgende måte: Vennskap er gjensidig og består av valgfrihet. Dette er viktige momenter for at vennskap skal utvikle seg og for at det skal vare. Barn må få bestemme og velge selv hvem de skal være sammen med. Vi voksne kan ikke fremtvinge vennskap mellom barn. Voksne må respektere at små barn er kompetente og har samspill med hverandre. Vi voksne må ikke forstyrre barnas lek, om det ikke er nødvendig. Vi må trekke oss tilbake å la barna leke på egen hånd (Drugli, 2010). Når man er venner har man lyst til å være sammen og savner hverandre når man er borte fra hverandre. Venner har sterkere følelser for hverandre, enn hva de har for andre mennesker. Siden jeg skal skrive om de minste barna og deres vennskap, har jeg skilt mellom vennskap mellom barn og vennskap mellom voksne. Jeg tror voksne ser etter andre kvaliteter når de velger venner enn hva barn gjør. Selv om mine observasjoner gjør at jeg mener jeg har funnet ut hva vennskap er, må jeg likevel påpeke at alle vennskap er ulike, akkurat som vi mennesker er.

3.1 Metode

Jeg har i denne bacheloroppgaven om barns vennskap, valgt å bruke observasjon som metode. «Observasjon gir oss mulighet til å se med egne øyne hvordan mennesker handler og samhandler, og hvordan de forholder seg til sitt fysiske miljø. Observasjon kan fortelle oss hva folk gjør, i handling og samhandling, noe som kan være forskjellig fra hva folk sier at de gjør.» (Halvorsen, i Dalland 2012, s 186). Å observere vil si det samme som å iaktta, det handler om at vi må se, oppfatte og tolke det vi har sett (Løkken og Søbstad, 1995).

Da jeg begynte å observere i barnehagen, skrev jeg først små praksisfortellinger. Praksisfortellinger er en variant av loggbok og er fortellinger om ulike situasjoner i barnehagen. Praksisfortellinger passer godt til vurderingsarbeid og er verdifulle bidrag til å få økt forståelse over det som skjer for eksempel i barnehagen (Løkken og Søbstad, 1995). Det var i mitt etterarbeid med disse praksisfortellingene jeg reflekterte over om det jeg hadde observert og skrevet om kunne betegnes som vennskap. Ved å reflektere over det funnet jeg muligens hadde gjort, bestemte jeg meg for å observere nærmere og lagde meg derfor en observasjonsguide. I denne observasjonsguiden hadde jeg ført opp ulike ting som jeg skulle

observere. «Når vi bruker observasjon som metode, krever det en skjerping av sansene – ikke bare synssansen; vi observerer gjennom alle våre sanser. Målet er å utvikle evnen til mer systematisk innsamling av data, enten det skjer i forbindelse med en studieoppgave eller det er i bruk i det daglige arbeidet.» (Dalland 2012, s 185).

Jeg brukte også løpende protokoll som observasjonsmetode for å samle data. Løpende protokoll er en av de vanligste observasjonsformene som vi bruker i barnehagen (Løkken og Søbstad, 1995). Under løpende protokoll noterer observatøren kontinuerlig over en kortere periode. Man skal i denne perioden prøve å få med seg alt som skjer, noe som kan kjennes som veldig hektisk (Løkken og Søbstad, 1995).

Jeg hadde nå bestemt meg for å bygge bacheloroppgaven på observasjoner gjort av to gutter som jeg mente kunne ha utviklet vennskap. Å observere barns spontane lek er en stor utfordring, men samtidig nødvendig for og få informasjon om hvordan leken utvikler seg og hvordan relasjonen mellom barna er (Løkken og Søbstad, 1995). Jeg valgte å observere disse to guttene i deres spontane lek og samspill, nettopp for å finne ut om deres relasjon var gjensidig og av frivillig art. Jeg gjorde i denne perioden mest ustrukturerte observasjoner av disse to guttene, altså jeg registrerte umiddelbart det som skjedde dem i mellom. Et interessant prosjekt som jeg absolutt vil ta med meg videre som barnehagelærer.

Ved å observere disse to guttene på sin avdeling og i samspill med andre barn, gjør at jeg har brukt en kvalitativ metode. Dalland sier følgende om kvalitativ metode: «Tilnærmingen i en kvalitativ orientert observasjon er helhetlig. Den som observerer, ønsker et mest mulig fullstendig bilde av det som studeres.» (Dalland 2012, s 190). Løkken og Søbstad sier følgende om kvalitativ metode: En kvalitativ metode vil gi en bredere og en god refleksjon, dybde, teoridannelse og en ny innsikt (Løkken og Søbstad 2006). «Metodevalg må først og fremst knyttes til problemstillingen og de intensjonene vi har med undersøkelsen.» (Løkken og Søbstad 2006, s 37).

Observasjonene jeg har gjort, kan deles inn i to grupper. Disse er: Deltakende observasjon og Ikke deltakende observasjon. Deltakende observasjon, består av to kategorier som er: passiv deltakende observasjon og aktivt deltakende observasjon. Jeg utførte i mine observasjoner mest passive observasjoner, som går ut på at observatøren konsentrerer seg om det som skjer her og nå og kan være deltakende (Løkken og Søbstad, 1995). Det å være i deltakende

observasjon vil si å ha en aktiv rolle i det som skjer og man observerer gjerne i bestemte situasjoner, dette gjorde jeg lite av (Løkken og Søbstad, 1995).

Under ikke deltakende observasjon, trakk jeg meg tilbake og hadde ingen form for samspill med barna. Jeg kan nesten se på det som å være beskjeden gjest. Beskjeden gjest er en samspillsobservasjon der man observerer de yngste barna i barnehagen over tid, til faste tider og klokkeslett hver uke. Som observatør holder man seg i bakgrunnen og noterer ikke underveis. Man ser på samspillet mellom barn og barn og mellom barn og voksne. Under denne observasjonen er ønske at observatøren skal komme i kontakt med sine egne følelser underveis (Abrahamsen, 2004). Etter observasjonen skal observatøren skrive en rapport som er detaljert, men som ikke skal inneholde tolkning av observasjonene. Etter observasjonene møtes observatørene og veileder hverandre på det de har sett og på hva som berører de emosjonelt.

3.2 Etsiske hensyn og anonymisering

«Personopplysningsloven sier hvordan opplysninger om oss kan og skal behandles. Den sier også hva som kreves av oss når vi arbeider med personopplysninger i studentprosjekter og forskning.» (Dalland 2012, s 100). Gjennom mine observasjoner har jeg fått fortrolig informasjon om guttene og den barnehagen som de går i. Dette er opplysninger som jeg ikke kan utlevere til andre. Før jeg startet arbeidet med bacheloroppgaven og observasjonene, skrev jeg under en erklæring om taushetsplikt. Dette vil si at jeg i mitt videre arbeid med observasjonen ikke kan bruke barnas navn, foreldrenes navn, de ansattes navn og heller ikke nevne barnehagens navn. Jeg har i størst mulig grad anonymisert all informasjon som jeg har samlet og informert foreldrene om de observasjonene som jeg har gjort. I mitt etterarbeid av observasjonene har jeg etter beste evne prøvd og ikke å trekke konklusjoner selv, men har sammen med pedagogisk leder på barnehagen drøftet mine observasjoner og funn.

3.3 Refleksjon over metode

Jeg oppdaget tidlig når jeg skulle gjøre disse observasjonene, at jeg ikke var flink nok til å gi de ansatte beskjed om at jeg nå skulle observere. Det er viktig når man observerer at man har

fullt fokus på det man skal observere og ikke blir forstyrret. Man må som observatør være bevisst med alle sine sanser (Løkken og Søbstad, 1995). Det var flere av mine observasjoner som ble avbrutt pga. forstyrrelser fra de andre voksne på avdelingen.

Jeg ble etter hvert veldig godt kjent med barna. Det å skulle tolke en observasjon når du kjenner barna og kjenner til deres personlighet, kan være annerledes enn om jeg hadde observert barn jeg på forhånd ikke kjente eller hadde et forhold til.

Det er mye positivt med rollen som observatør. Det å tolke og reflektere funn i ettertid er en viktig del av arbeidet som gjøres i barnehagen, og det er viktig at man øver seg på å gjøre observasjoner i hverdagen. Samtidig så var det viktig for meg at jeg kunne undre meg sammen pedagogisk leder i etterkant av observasjonene. Jeg har gjennom denne prosessen styrket meg selv i observatørrollen, og føler meg tryggere på å gjøre observasjoner nå, enn tidligere. Dette vil jeg ta med meg å bruke mye i kommende arbeidsliv.

4.1 Funn og analyse

Observasjonene som er gjort har gått over 6 uker, på en småbarnsavdeling med 12 barn. På avdelingen er det en pedagogisk leder, en førskolelærer, 2 barnepleiere og en assistent. De ansatte jobber i ulike stillingsandeler.

Jeg har i disse observasjonene valgt å gi observasjonsbarna navn. Dette er fiktive navn, og ikke barnas virkelige. Ved å gi observasjonsbarna navn føler jeg observasjonene blir mer helhetlige og mer personlige. Begge guttene er 18 måneder gamle og startet samtidig i barnehagen. Jeg har valgt å gi guttene navnene Aleksander og Andreas. Gjennom oppgaven velger jeg kun å bruke barnas navn, og vil ikke ha med barnas alder når jeg skriver. Jeg har fått tillatelse av pedagogisk leder til å bruke disse observasjonene i mitt arbeid, noe som er viktig dersom du skal bruke den informasjonen du samler inn til noe. Etersom jeg fikk gjort mine observasjoner i barnehagen, hadde jeg god anledning til å drøfte mine funn og synspunkter med pedagogisk leder. Disse refleksjonene var nyttige for oss begge og minnet litt om veiledning.

Dette er en avdeling med bare ettåringer, og dette har selvsagt påvirket hverdagen i barnehagen mye. Med 12 ettåringer på en avdeling, måtte dagene planlegges ut i fra dette og mye gikk på rutiner. Aleksander og Andreas er de eldste barna på denne avdelingen og deres lek kan derfor bli mer avansert enn hos resten av barnegruppen.

Alle observasjoner som jeg bruker videre i min oppgave, har jeg skrevet som praksisfortellinger. Jeg vil opplyse om at de observasjonene jeg bruker her, er et fåtall av de observasjonene som er gjort på disse seks ukene. Jeg har selv plukket ut dem jeg synes har størst betydning for min oppgave. Jeg har valgt å bruke 10 observasjoner i min oppgave, og selv om det er mange vil jeg påpeke at alle er viktige for å kunne komme frem til det resultatet som jeg søker, samtidig som jeg ønsker å vise at det jeg observerer ikke er snakk om tilfeldigheter. Jeg ber allikevel leser om å lese de vedlagte observasjonene, da dette også er observasjoner som jeg mener er viktige for mitt resultat.

Jeg har valgt å reflektere over hver enkelt observasjon som er gjort, samtidig som jeg knytter mine funn opp mot den teorien jeg har vist til tidligere og som jeg mener er relevant for mine observasjoner og refleksjon. Dette synes jeg gjør oppgaven oversiktlig og gir meg en bedre mulighet til å finne ut om guttenes relasjon kan betraktes som vennskap. Hver observasjon har fått en overskrift som beskriver hva observasjonen handler om.

Mine Observasjoner, analyse og teori:

1.«Dagens første samspill»

I dag leker Aleksander inne på avdelingen når Andreas kommer. Han ligger på gulvet og leker alene med noen biler. Når Andreas kommer inn blir Aleksander fra seg av glede, han ler høyt og slår flere ganger repeterende på den leken han holder på med. Andreas ler han også og ser på Aleksander. Aleksander reiser seg og går bort til Andreas, han forteller Andreas noe og snur seg og løper til sofaen som han slenger seg oppi og slår i flere ganger i puten. Aleksander ler høyt og ser på Andreas. Andreas løper til sofaen han også, slenger seg oppi og slår flere ganger i puten, akkurat som Aleksander. De ser på hverandre lenge mens de ler og hylar.

Analyse: Aleksander viser stor glede ved at Andreas kommer i barnehagen. Det kan nesten virke som han ligger på gulvet og venter på at Andreas skal dukke opp. Han leker alene og har ikke hatt noe særlig samspill med de andre barna. Når Andreas kommer viser begge guttene stor glede av å se hverandre. De bruker kroppen, som er typisk væremåte for toddleren. I Løkkens beskrivelse av toddleren kommer det fram at toddleren har en særegen stil i sin væremåte, og bruk av kroppsspråk og bevegelse er vanlig i sin sosiale omgang med andre mennesker (Løkken 2004). Løkken mener at toddleren's særegne væremåte, over tid blir en egen kultur.

Toddlerkulturen de to guttene har skapt sammen kommer tydelig til syne i deres væremåte, noe som har skjedd over tid. Guttene hilser selvsagt på hverandre når de møtes, å hilse på hverandre skjer her på en lekende måte. Løkken kaller dette for «Toddlerstilige *velkomster.*» (Løkken 2004, s 128). Som jeg skrev tidligere viste guttene stor glede av å se hverandre. Dette kommer tydelig frem, Greve sier at vennskap innebærer et stort ønske om å være sammen og det er ikke likegyldig for barna hvem de er sammen med (Greve, 2009).

2.«Venner som savner hverandre når den ene er borte»

I dag har ikke Aleksander vært seg selv. Han har vært utilpass i både utetid, innetid og til måltidet. Andreas er syk og borte fra barnehagen. Aleksander går i garderoben og peker på bilde som henger på veggen. Jeg tar ned bilde og setter meg på benken. Aleksander kryper opp på fanget mitt og studerer bilde jeg holder i hendene. Han ser på meg og ser deretter ned på bilde. Han peker på bildet av Andreas. «Der» sier Aleksander, mens han peker på Andreas.

Analyse: Jeg tenkte faktisk ikke over at årsaken til at Aleksander har vært utilpass i dag, kan komme av at Andreas var borte. Først da jeg kom hjem og reflekterte over observasjonen som jeg hadde gjort, skjønte jeg plutselig hva det var. Andreas var borte fra barnehagen og Aleksander prøver å vise meg at han savner Andreas ved å peke på bildet av Andreas. Tenk så lite vi voksne forstår. Greve skriver at vennskap har kvaliteter som et ønske om å være sammen. Venner vil savne hverandre om den ene er borte (Greve, 2009).

3.«Voksne kan ødelegge vennskap i barnehagen»

I dag under lunsj satte jeg bevisst Aleksander og Andreas ved siden av hverandre når vi skulle spise lunsj. Jeg gjorde dette fordi jeg ville observere de sammen og fordi jeg har observert at de har en relasjon. Jeg har gjort flere observasjoner av at de to guttene gjør alt for å holde sammen, men at de voksne på avdelingen setter en stopper for dette. Jeg fikk en skarp kommentar av assistenten da hun så hvordan jeg hadde plassert barna. «De to bruker ikke få sitte sammen å spise», fortalte hun meg skarpt. «Nå blir det bare tull og tøys under måltidet». Jeg tenkte med meg selv at jeg fikk hjelpe til ekstra godt med disse to, men det jeg observerte underveis var veldig fint. Jeg observerte to gutter som delte mat og drikke, de lo og koste seg underveis i måltidet, de var muligens litt høylytte og tøysset noe også... men, hva gjør vel det?

Analyse: Som voksne kan man faktisk ødelegge vennskap blant barna i barnehagen. Det er ikke en god tanke. Vi som er voksne ser ofte etter de enkle løsningene som skaper minst mulig arbeid for oss. Vi må bli bedre på å reflektere over hva disse små barna prøver å fortelle oss. Om jeg ikke hadde vært i barnehagen i dag, hadde ikke disse to vennene fått sitte sammen under måltidet. Vi voksne tenker altfor mye på de enkle løsningene. Vi tenker lite over konsekvensene av våre handlinger. Det jeg observerte her, var to gutter som viste stor glede av faktisk å sitte sammen under et måltid. De kikket i hverandres matbokser, smakte på hverandres mat, delte frivillig med hverandre og hadde et godt samspill under observasjonen. Greve skriver at voksne trenger mer kompetanse om vennskap blant de minste barna. Hun forteller også at hun selv har vært med på å ødelegge vennskap mellom to små barn, dette av uvitenhet. Ofte ser vi som er voksne på barns morsomheter som uro, sier Greve. Vi må ikke la barns morsomheter og gleder forstyrre oss, vi må heller glede oss med dem. (Greve, 2009). I avisen Bergens Tidende, 13 nov. 2013. Skriver Greve at vi voksne ødelegger barns vennskap. Vi gjør ikke dette bevisst, men vi greier ikke å skille mellom de minste barnas lek som ofte blir sett på som tull, fjas og fører mye lyd med seg og barnas vennskap. Vi opplever at de minste barna «bråker» mye, og tolker dette som om barna har dårlig innflytelse på hverandre. Spesielt skjer dette hos de minste barna fordi de bruker kroppen i sin væremåte.

4. «Vi er venner, det er vi som løper sammen»

I dag observerte jeg at Aleksander og Andreas satt og kikket på hverandre på gulvet. Aleksander så på Andreas og begynte å snakke (bable). Andreas nikket og bablet tilbake. For meg så det ut som de snakket sammen og det gjorde de nok også, uten at jeg skjønnte særlig noe av hva de sa. Plutselig under denne bablingen reiste Aleksander seg opp og løp mot en hylle som ikke hadde vegg. Han stakk hodet inn og gjennom hyllen og lo. Andreas reiste seg og gjorde akkurat de samme. Guttene så på hverandre og lo. Dette gjentok seg gang på gang.

Analyse: Dette er i følge Løkken typisk toddler kultur. Her ser jeg at repeterende lek appellerer til de minste barna, samtidig som jeg ser at guttene har et godt samspill og at de forstår hverandre gjennom å lese hverandres kroppsspråk. De viser stor glede ved å le høyt, noe som også er typisk væremåte for toddleren (Løkken, 2004). Jeg observerer at Andreas reiser seg for å gjøre det samme som Aleksander, og ser ved å observere at disse to guttene har en form for relasjon.

Guttene har kun øyne for hverandre og jeg ser tydelig at deres samspill er gjensidig. Jeg observerer at de begge har lyst til å være sammen og det er tydelig at de er bevisst hverandre. Jeg forstår her betydningen av det som Greve beskriver. «De to som oppfatter seg som venner, vil være bevisste hverandre og at det er akkurat «vi» som løper sammen.» (Greve 2009, s 29).

5.«Samspill og herming på toddlervis»

Aleksander og Andreas står ved vinduet og ser ut på bilene på parkeringsplassen. Andreas går og henter seg en stol som han skyver inn til vinduet. Han klatrer opp og stiller seg på stolen. Aleksander ser på Andreas og gjør akkurat det samme. Han henter seg en stol, klatrer opp og stiller seg på stolen. Guttene ser på hverandre. Andreas klemmer nesen inntil vinduet, Aleksander gjør det samme. De kikker på hverandre og ler, høyt. Andreas slår på ruten, mange ganger, Aleksander ser på Andreas og slår på ruten han også. Guttene står lenge sånn. De slår på ruten, ser på hverandre og ler høyt.

Analyse: Nok engang får jeg en forståelse over hva Løkken mener med toddler kultur. Det er tydelig at disse to guttene kjenner hverandre godt og har et spesielt samspill seg i mellom. De

viser glede på en overdrevent og kroppslig måte, noe som er typisk for barn i denne alderen (Løkken, 2004). Det som jeg reflekterer over her, er at samspillet foregår bare mellom disse to. Ingen av de andre barna på avdelingen legger merke til det som skjer. Jeg forventet at hele barneflokket på 12 skulle storme bort til vinduet å gjøre det samme. Dette viser meg at disse to guttene har noe felles som ingen andre får ta del i. Løkken sier følgende om det jeg her har observert:

Små barn viser sin glede over å ha funnet sammen i barnehagen med å hoppe, le og rope, eller løpe, le og rope sammen, om att og om att. Imitasjon av andre er barnas grunnleggende måte å være å oppføre seg på, og gjennom dette utvikler de sosiale og kommunikative bånd til hverandre. I denne kommunikasjonen oppstår den følelsesmessige tilknytningen mellom barna. (Løkken 1996, s 115).

6.« Å beskytte vennskapet»

Aleksander går bort til Andreas og tar ifra han den blå tua. Han drar tuen over hodet som Andreas har gjort. Sofie, 1,6. kommer løpende med en tue hun også. Hun ser på Aleksander og tar tuen på hodet. Aleksander løper til vasken og slenger tuen oppi vasken. (Utdrag fra løpende protokoll).

Analyse: Greve forteller at en måte å beskytte vennskapet sitt på er å ignorere det barnet som prøver å komme inn i leken (Greve, 2009). Akkurat det som jeg observerer at Aleksander gjør. Når Sofie prøver å komme inn i leken, blir hun fullstendig oversett og Aleksander enser henne ikke. Greve skriver også at det å ha en venn innebærer at man føler nærhet og tilknytning til et annet menneske, noe som gjør at man tar avstand til andre (Greve 2009). I tillegg skriver Greve at venner har et ønske om å beskytte vennskapet. Hun sier følgende: « Det synes som om dette felles «vi» er viktig i vennskapet ut fra barns perspektiver. Det felles «vi» dannes og kommer til uttrykk gjennom at barna skaper mening sammen, ved at de knytter an til hverandres livsverden, gjennom humor, kroppslighet og et ønske om å beskytte vennskapet.» (Greve 2009, s 87).

7.«Glede over å se hverandre»

I dag observerte jeg Aleksander i barnehagen før frokost. Aleksander lekte seg med biler og ble plutselig stiv i kroppen da han hørte stemmen til Andreas idet han kom inn døren. Aleksander reiste seg opp og løp ut i garderoben. Han stilte seg foran Andreas og begynte å bable. Andreas svarte og de bablet og lo. De gikk sammen bort til hyllen med sko og begynte å prøve sko. De snakket sammen hele tiden, de hadde øyekontakt og plukket ned skoa hver sin gang. De lo en høy og overdrevet latter mens de holdt på med dette.

Analyse: Jeg observerer nok engang at Aleksander leker seg alene før Andreas kommer. Han ligger på gulvet og leker med biler. Jeg observerer at han følger med på det som skjer rundt, ved at han stadig ser opp, når noen går forbi. Jeg får en følelse av at han ligger og venter på at Andreas skal komme.

Når Andreas kommer viser Aleksander stor glede. Begge guttene viser stor glede av å se hverandre. De bruker kroppen, og som jeg har nevnt tidligere er dette typisk væremåte for toddleren. Toddleren har en særegen stil i sin væremåte, og bruker kroppsspråk og bevegelse i sin sosiale omgang. (Løkken 2004, s 17). Løkken mener at toddlerens` særegne væremåte, over tid blir en egen kultur (Løkken, 2004). Toddlerkulturen de to guttene har skapt sammen kommer tydelig til syne i deres væremåte, noe som har skjedd over tid.

Som jeg skrev tidligere viste guttene stor glede av å se hverandre. Dette kommer tydelig frem, Greve sier at vennskap innebærer et stort ønske om å være sammen og det er ikke likegyldig for barna hvem de er sammen med (Greve, 2009).

Frode Søbstad sier følgende om vennskap hos de minste: «Vennskap i barnehagen gir rom for mange opplevelser.» (Søbstad i Haugen, Løkken og Røthle 2005, s 167). Dette ser jeg tydelig i samspillet mellom guttene. De to deler mange opplevelser og gleder, samtidig som deres samspill skaper rom for flere opplevelser.

8.«Overdreven humor og latter»

I dag observerte jeg Aleksander og Andreas som sto tett sammen inntil et speil. De så på hverandre og den ene lo overdrevent høyt. Den andre gjorde det samme. Så sto de sånn en stund da, disse to guttene, og lo høyt og overdrevent sammen.

Analyse: Jeg observerer nok engang guttens samspill og forståelse av hverandre. Jeg har observert at samspillet de har seg imellom ikke er basert på tilfeldigheter. Greve sier at det å ha en venn innebærer nærhet og tilknytning (Greve, 2009). Det ser jeg at disse to guttene har. De har en felles nærhet og føler en felles tilknytning til hverandre. Jeg observerer guttenes overdrevne bruk av latteren. Det er akkurat som om de prøver å fortelle meg at de har det veldig morsomt sammen. Overdreven latter og humor preger toddlens omgang med andre. Humor er ifølge Løkken beslektet med lek. Løkken beskriver latteren til de minste som særegen og gjerne overdreven. Barna går gjerne helt opp i ansiktet til hverandre og formidler signaler til hverandre og omverden at nå har vi det morsomt, eller, skal vi ha det morsomt (Løkken, 2004). Greve sier at barna i barnehagen bevisst oppsøker og møter barn de har en historie sammen med (Greve, 2009). Det er på denne måten jeg har observert disse to guttene. De søker hverandre fordi de har en levd historie sammen. Guttene skaper her gjensidig latter og deres felles humor blir et uttrykk for det spesielle som guttene har sammen. Greve sier følgende: «Blikk kombinert med latter kan være et uttrykk for at «vi har noe sammen», «vi er noe sammen», eller «vi gjør noe sammen.» (Greve 2009, s 92).

9.«Et ønske om å være sammen»

I dag tidlig var jeg på dissene sammen med Aleksander. Andreas kommer i barnehagen sammen mammaen sin. Aleksander blir stiv i blikket når Andreas kommer inn porten til barnehagen. Aleksander smiler og roper masse utydelige ord mot Andreas. Andreas stopper opp og ser på Aleksander. De smiler til hverandre og Aleksander fortsetter bablingen. Andreas ler og går inn sammen med mammaen sin. Aleksander ser på meg og rekker opp hendene, jeg løfter han ned fra dissen og setter han ned på bakken. Aleksander løper mot inngangsdøren. Han stiller seg inntil døren og klemmer ansiktet hardt inntil glasset mens han banker med den ene handen. Jeg ser at Andreas kommer løpende. Han ser på Aleksander og klemmer ansiktet hardt inntil glasset på døren han også. Aleksander slår hardt på døren og ler. Andreas ler også, høyt, og slår hardt mange ganger på glasset. Mammaen til Andreas kommer og tar han i hånden og fører han bort. Aleksander roper, ser bort på meg og legger seg ned ved døren og gråter.

Analyse: Jeg observerer nok engang guttenes store glede ved å se hverandre om morgenen. De kommuniserer kroppslig og det virker som de forstår hverandre. Jeg observerer at

samspeillet dem i mellom er dypere enn en tilfeldig relasjon. Jeg har observert guttene såpass mye, at jeg vet at dette ikke er snakk om tilfeldigheter, og vil påpeke at de ikke viser samme gjensynsglede over å se andre barn. Det er tydelig at guttene har utviklet vennskap i de mange møtene i barnehagehverdagen. Greve sier følgende: «Litt forenklet kan vi si at vennskap bygges opp og kommer til uttrykk i møtet mellom barna i barnehagen.» (Greve 2009, s 87). Aleksander viser meg her sin store skuffelse over at Andreas ikke kommer ut. Aleksander og Andreas har et samspill på hver sin side av døren, som mammaen til Andreas ikke oppfatter og som hun ødelegger. Hun ser ikke samspeillet de to guttene har, og Aleksander viser sin store skuffelse når Andreas forsvinner, ved å legge seg ned å gråte. Dette viser meg at Aleksander hadde ventet på Andreas skulle komme i barnehagen. Han hadde et stort ønske om å være sammen Andreas og forventet at de skulle være sammen. Greve skriver at vennskap har kvaliteter som et ønske om å være sammen. Venner vil savne hverandre om den ene er borte (Greve, 2009).

10.«Empati og medfølelse for hverandre»

I dag observert jeg noe som virkelig satte meg litt utenfor og som fikk meg til å undre. Aleksander og Andreas hadde sneket seg inn på stellerrommet og jeg hørte plutselig et brak etterfulgt av høy gråt. Jeg stivnet helt, løp inn på rommet og observerer at Aleksander gråter helt utrøstelig. Andreas som står ved siden av står med store øyne og er tydelig berørt av situasjonen. Hva er det som har skjedd spør jeg og tar Aleksander på fanget. Andreas kommer med en lyd, ser på meg og legger seg på kne på gulvet. Han slår hodet sitt i gulvet og later som han gråter. Dette gjentar han tre ganger.

Analyse: Dette var en helt utrolig observasjon. Her viser Andreas meg hva som skjedde gjennom kroppsspråk. Dette viser for en utrolig kompetanse de minste barna har. En opplevelse jeg aldri kommer til å glemme. Greve skriver at hun i sin forskning har fått resultater som viser at de minste barna viser omsorg for sine venner. Hun sier videre at dette kommer til syne gjennom at barna for eksempel trøster hverandre når de har slått seg (Greve 2009). Greve sier følgende: «Det å vise *omsorg* er forbundet med en frivillig, kjærlig oppmerksomhet mot en annen, i motsetning til lojalitet som nærmest kan være en slags trofasthet ut fra plikt.» (Greve 2009, s 114).

4.2 Drøfting av funn

På bakgrunn av mine observasjoner og funn, knyttet til teori og egne refleksjoner vil jeg gjøre en oppsummering av mine viktigste funn, noe som kan gi en forståelse om hva vennskap er for de minste barna i barnehagen. Jeg vil nok engang henwise til det Greve sier kjennetegner vennskap, Greve sier følgende: «At barna viser preferanser for hverandre, at det er gjensidighet, uttrykk for likhet, at barna har en felles interesse, at relasjonen er basert på frivillighet og at barna uttrykker en opplevelse av at det er «akkurat vi» som er sammen.» (Greve 2009, s 10). Videre definerer Greve vennskap som en unik relasjon og hun kan gjennom sin forskning vise til at alle vennskap har en unik historie. Vennskap er noe man må oppnå, noe som er gjensidig, varer over tid og begge parter må bidra til at vennsapsrelasjonen skal opprettholdes (Greve, 2009). Det Greve forteller i sine studier er at de minste barna har relasjoner som varer over tid. De har relasjoner med andre på samme alder og har felles opplevelser og deler samme erfaring. Barn skaper historier sammen gjennom lek og samspill, den historien som skapes har noe å si for barnas vennsapsrelasjon.

4.3 Vennskap

Jeg har observert at Aleksander og Andreas er sammen fordi de ønsker å være sammen og at det er en gjensidighet som preger dette forholdet. Dette er en av tingene som Greve sier kjennetegner vennskap (Greve, 2009). Jeg vil påpeke at jeg ikke har observert at noen av de voksne påvirker guttene til å være sammen, noe som viser at guttenes relasjon er frivillig og ikke voksenstyrt. Frivillighet sier Greve er en av de tingene som kjennetegner vennskap. Jeg har observert at de voksne ikke tillater at guttene sitter sammen under måltidet, noe som viser at de voksne synes at disse guttene skaper uro sammen. Dette syns jeg er svært synd og har igjennom mine observasjoner sett at de voksne flere ganger skiller de minste barna fra hverandre fordi de skaper uro. Løkken sier at de minste barna ofte kan misforstås i sin bruk av hele kroppen. Toddlerens bruk av kroppen kan bli sett på som urolig av de voksne, det er derfor viktig at voksne i barnehagen har kompetanse om de minste barna (Løkken, 2004). Greve påpeker at vi voksne ofte kan ødelegge barns vennsapsforhold ved å skille barna. Dette fordi vi tolker barnas uro som om de har dårlig innflytelse på hverandre (Greve, 2009). Jeg har gjennom mine observasjoner observert at Aleksander og Andreas føler empati for hverandre og at de i ulike situasjoner hjelper hverandre. Dette sier Greve er en av de tingene

som kjennetegner vennskap. Gjennom mine observasjoner har jeg sett to gutter som viser stor glede ved å se hverandre og som savner hverandre når den ene er borte. Jeg har også observert at guttene verner om vennskapet sitt ved ikke å slippe andre barn inn i leken, dette sier Greve er helt normalt og viser til at akkurat disse to barna har et ønske om å være sammen (Greve, 2009). Jeg har sett at guttene har en relasjon som varer over tid og dette er en av de tingene som Greve sier kjennetegner vennskap. Toddlerkulturen de to guttene har skapt sammen kommer tydelig til syne i deres væremåte, noe som har skjedd over tid. Jeg har gjennom mine observasjoner observert to gutter som er sammen fordi de ønsker å være sammen og fordi de har skapt en egen historie sammen, noe som Greve beskriver som at barna viser at «vi er noe sammen», eller «vi gjør noe sammen.» (Greve 2009, s 92).

4.4 Danner alle barn vennskap i barnehagen?

Selv om jeg har observert at Andreas og Aleksander har dannet vennskap i barnehagen, betyr ikke det at alle barn har denne evnen. Alle barn er forskjellige og vennskap er ikke noe som skjer alle. Det var akkurat derfor jeg jeg la så godt merke til disse to guttene, relasjonen de hadde seg i mellom var svært tydelig. Ytterhus fremhever at barn i barnehagen stadig er på søken etter venner å leke med (Ytterhus i Ruud, 2010 s 16). Ikke alle barn greier i sin søken å finne det som Greve kaller et felles «vi.» (Greve, 2009). For å finne det felles «vi» må barna greie å skape mening sammen, de må dele og delta i hverandres livsverden og løse konflikter som oppstår dem i mellom. Ruud skriver at barnehagen for enkelte kan bli en arena for ensomhet som ofte blir til under barnas frilek (Ruud, 2010). Grunnen til at enkelte barn ikke danner vennskap i barnehagen og blir ensomme kan ha ulike årsaker som barnets egen adferd og kompetanse. Det er personalet i barnehagen som må forebygge at dette ikke skjer (Ruud, 2010).

5.1 Avslutning

I etterkant av mitt arbeid med bacheloroppgaven, vil jeg si at det har vært en svært lærerik og spennende periode for meg. Jeg har lært mye om de minste barna i denne perioden og jeg har hatt stort engasjement underveis, noe som har gjort det lettere å skrive en slik oppgave.

Jeg ser at mine observasjoner har gitt meg en bedre forståelse for hva de yngste barna prøver å fortelle meg gjennom sitt kroppsspråk. Jeg merket tydelig at de guttene som jeg observerte i denne barnehagen stadig henvendte seg til meg og ønsket min oppmerksomhet. Dette tror jeg kommer av at jeg gjennom min observasjonsperiode lærte guttene å kjenne på en annen måte enn hva resten av de ansatte gjorde. Jeg greide gjennom mine observasjoner å tolke og bekrefte guttenes kroppsspråk på en måte, som gjorde at guttene følte at jeg forsto hva de ønsket og fortelle meg. Dette viser hvor viktig observasjon er for å forstå de yngste barna i barnehagen. Gjennom å observere de yngste barna, lærer du å kjenne barna på en ny og bedre måte.

Min problemstilling var:

Kan de yngste barna danne vennskap i barnehagen?

For å finne de svarene som jeg søkte, har jeg brukt observasjon som metode. Gjennom mine observasjoner fant jeg de svarene som jeg ønsket. På bakgrunn av mine observasjoner og funn, knyttet til teori og egne refleksjoner kan jeg med stor sikkerhet konstatere at det jeg har observert er vennskap mellom to barn. Vennskap som på mange måter er annerledes enn voksnes, men allikevel er minst like viktig. Vennskapet mellom Andreas og Aleksander har følgende kriterier som Anne Greve har kommet frem til i sin tidligere forskning om vennskap mellom små barn i barnehagen. Greve sier følgende: At barn viser preferanser for hverandre, at det er gjensidighet, uttrykk for likhet, at barna har en felles interesse, at relasjonen er basert på frivillighet, og at barna uttrykker en opplevelse over at det er «akkurat vi» som er sammen.» (Greve 2009, s 10). Samtidig sier Greve at relasjonen må vare over tid, noe Aleksanders og Andreas sin relasjon har gjort.

Som jeg nevnte tidligere er min konklusjon at Andreas og Aleksander har dannet vennskap, og ja, selvfølgelig kan de minste barna danne vennskap seg i mellom. Samtidig som voksen, etter å ha gjort disse observasjonene lurer jeg på om dette forholdet på mange måter kan bli en besettelse og kan til tider være usunt. Det jeg opplever er at guttene har lite samspill med resten av barnegruppen og at de ofte ikke greier å være med i leken dersom den ene er borte fra barnehagen en dag. Samtidig vil jeg påpeke guttenes alder, de er 18 måneder gamle og Drugli sier at det er særlig etter toårsalderen at barn vil bli opptatt av samspillet med andre barn (Drugli, 2010).

Er det sånn at vi voksne må være oppmerksomme på dette og hjelpe barna med å skape en relasjon til flere barn? Ja, det tror jeg etter disse observasjonene. De har vært fantastisk å følge disse guttene i hverdagen, samtidig som jeg har reflektert mye over at de ikke har særlig samspill med de andre barn. Dette uroer meg, og jeg følte at dette var noe jeg måtte ta videre med pedagogisk leder. Det er ikke snakk om å skulle ødelegge en vennsapsrelasjon, men forsiktig å prøve å skape samspill mellom flere. Dette tror jeg vi voksne må være mer bevisste på. Vennskap er sunt og får oss til å føle oss spesielle, vi trenger venner, uansett om vi er små eller store, men *hva om vennskapet får overtak. Hva om vi ikke klarer å få relasjoner til andre?*

Med dette spørsmålet avslutter jeg min bacheloroppgave, og håper at en som leser denne oppgaven får lyst til å forske videre på overnevnte problemstilling.

Referanser:

Abrahamsen, G. (2004). *Et levende blikk*. Oslo: Universitetsforlaget

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Drugli, M. B. (2011). *Liten i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm

Glaser, V. Moen, H, K. Mørreaunet, S og Søbstad, F. (2011). *Barnehagens Grunnsteiner*. Oslo: Universitetsforlaget

Greve, A. (2009). *Vennskap mellom små barn i barnehagen*. Oslo: Pedagogisk forum

Greve, A. (2013). Voksne ødelegger små barns vennskap. Bergens Tidende. Lastet ned fra: <http://www.hib.no/senter/suf/documents/suf-vennskap-12nov13-1av2-BT.pdf>. Lastet ned: 01.04.14

Haugen, S. Løkken, G og Røthle, M. (2005). *Småbarnspedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag

Kvello, Ø. Vennskap som beskyttelses- og risikofaktor. Lastet ned fra: http://www.udir.no/Upload/MMM/Kvello_vennskap.pdf. Lastet ned: 01.04.14

Løkken, G. (1996). *Når små barn møtes*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag

Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag

Løkken, G. og Søbstad, F. (2006). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget

Ruud, E. B. (2010). *Jeg vil også være med*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2006). (Revidert utgave, 2011.) Oslo:
Kunnskapsdepartementet

Vedlegg:

«Samspill»

Kl.9.45:

Aleksander griper et kostebrett med ene handa, han løper bortover med det mens han roper bep,bep. Han ser på håndtaket og peker mens han sier der. Mangler du kosten, Aleksander, spør pedagogisk leder. Andreas kommer og Aleksander løper rundt bordet med kostebrettet, Andreas løper etter. Aleksander slår brettet i gulvet flere ganger og går bort til raskbøtten. Aleksander åpner lokket, slipper kostebrettet, bøyer seg ned og plukker opp en liten smule som han kaster i raskbøtten. Andreas griper kostebrettet og slår det i gulvet, Aleksander ser på Andreas. Aleksander ser på raskbøtten igjen, han tar opp flere smuler som han kaster oppi. Aleksander lukker søppelbøtten og rygger bakover, han treffer en vegg med hjul som han skyver bakover med kroppen, nei, sier pedagogisk leder. Aleksander stiller seg ved vasken og begynner å slå hardt på den mens han roper Wee, Andreas kommer og gjør det samme. De står sammen, slår på vasken, tramper med bena og roper Wee. Aleksander peker på noe på oppslagstavlen og løper mot sofaen mens han fremdeles roper Wee. Han slenger seg i sofaen, sklir ned og griper en leke. Aleksander går til vasken igjen, han stiller seg og begynner å slå, trampe og rope Wee, med leken i hånden. Andreas kommer og gjør det samme. Aleksander slipper leken i vasken. Aleksander og Andreas ser på hverandre og ler, høyt! Aleksander griper en blå klut med hånden, Andreas gjør det samme.

Kl. 9.51:

Andreas drar kluten over nakken mens han ser på Aleksander. Aleksander tar den blå kluten og drar over nakken han også. Aleksander legger fra seg kluten i vasken og rister på leken som har ligget i vasken. Aleksander setter seg på huk og henger over vasken mens han leker med leken. Andreas roper på Aleksander, han har kluten over hodet. Aleksander ser på Andreas og går bort til raskbøtten, han åpner lokket og titter nedi. Aleksander strekker hånden ned i raskbøtten og løfter opp papir. Han slipper papiret på gulvet og ser på Andreas som har den ene blå kluten på hodet. Aleksander løper mot sofa, pedagogisk leder sier hallo, Aleksander svarer med a o.

Kl. 9.54:

Aleksander tar leken mot øret og sier a o. Aleksander går rundt med leken på øret og sier a o, lenge, han babler og nikker med hodet, han sier a o og mamma. Aleksander ser ut vinduet og blir stiv i blikket. Han roper kra, kra, og ser på meg. Ser du kråka utenfor sier jeg og

Aleksander nikker og sier Kra, kra. Andreas ser på Aleksander og sier kra, kra, han også. Aleksander løper mot hyllen. Fotsålen er plantet godt nedi gulvet når han løper. Han tar frem en og en eske fra hyllen. Aleksander stabler en og en eske oppå hverandre på en stol. Han flytter en og en eske over på bordet, Aleksander ser på meg og sier noe. Ja, det er greit sier jeg. Aleksander går bort til Andreas og tar ifra han den blå tua. Han drar tuen over hodet som Andreas har gjort. Sofie, 1,6, kommer løpende med en tue hun også. Hun ser på Aleksander og tar tuen på hodet. Aleksander løper til vasken og slenger tuen oppi vasken. Han går bort til raskbøtten, bøyer seg ned og griper en smule på gulvet. Aleksander retter seg opp og kaster smulen i raskbøtten, han bøyer seg ned og plukker opp papiret som han tidligere hadde kastet på gulvet. Aleksander kaster papiret i raskbøtten. Andreas kommer og ser oppi raskbøtten. Andreas sier noe til Aleksander og bøyer seg over raskbøtten. Andreas tar opp papiret som Aleksander hadde kastet. Andreas ser på Aleksander og gir han papiret.

Slutt kl. 9.59.

Analyse: Under denne observasjonen ser jeg tydelig guttenes spesielle bånd, og jeg føler de to har mer enn en relasjon pågående. Det er her jeg føler meg sikker på at dette er snakk om en venns­kapsrelasjon.

Jeg observerer at guttene stadig bekrefter hverandre og henvender seg til hverandre. De to andre barna enser de ikke og er kun opptatte av hverandre og hva den andre foretar seg. Det er spesielt å observere at de andre barna liksom ikke er tilstede i guttenes samspill. Det som er veldig merkelig for meg er at de to andre barna på avdelingen omtrent aldri henvender seg til guttene. Jeg observerte at Sofie, en gang i løpet av observasjonen prøver å komme inn i leken til de to guttene. Aleksander enset henne ikke og fortsatte med sitt. Sofie gjør ingen flere henvendelser til guttene og lar de to leke i fred. Det virker som om de andre barna forstår at disse to har en dypere relasjon og at de ikke har øyne for noen andre.

Greve forteller at en måte å beskytte vennskapet sitt på er å ignorere det barnet som prøver å komme inn i leken. (Greve, 2009). Akkurat det som jeg observerer at Aleksander gjør. Når Sofie prøver å komme inn i leken, blir hun fullstendig oversett og Aleksander enser henne ikke. Greve skriver også at det å ha en venn innebærer at man føler nærhet og tilknytning til et annet menneske, noe som gjør at man tar avstand til andre. I tillegg skriver Greve at venner har et ønske om å beskytte vennskapet. Hun sier følgende: « Det synes som om dette felles «vi» er viktig i vennskapet ut fra barns perspektiver. Det felles «vi» dannes og kommer til uttrykk gjennom at barna skaper mening sammen, ved at de knytter an til hverandres

livsverden, gjennom humor, kroppslighet og et ønske om å beskytte vennskapet». Greve 2009, s 87).

«Den bortkomne sokken»

Barna tumler rundt og rundt i de store putene på pute rommet. De ler og kaster seg frem og tilbake. Plutselig sier Andreas noe og holder frem foten sin, som er uten sokk. Han ler og alle barna ler. Det ser ut som om alle glemmer sokken til Andreas en stund. Neste gang jeg observerer guttene løper de inn på avdelingen. Jeg legger merke til at Andreas fremdeles mangler sokk på den ene foten, og det gjør også Aleksander. Gutter sier jeg, hvor har dere gjort av sokkene. De ler, ser på hverandre og løper inn på pute rommet igjen og kaster seg i putene. Jeg følger etter og spør på nytt, hvor sokkene er. Guttene løfter opp putene og kaster de rundt. Der, roper Aleksander og løfter opp Andreas sin sokk. De ler, ser på hverandre og Aleksander kaster sokken til Andreas høyt i opp i luften. De ler og fortsetter med å kaste putene i luften. Der, sier Aleksander igjen og løfter opp sokken sin, mens han ser på Andreas. Han kaster sokken sin høyt i luften og begge guttene ler.

Analyse: Her observerer jeg at alle de fire barna har en form for samspill i sin tumlelek. De ler alle høyt og overdrevent når Andreas viser frem foten sin uten sokk. Samtidig glemmer de denne sekvensen fort og fortsetter i sin tumlelek. Som jeg har nevnt tidligere er samspillet mellom Andreas og Aleksander noe spesielt og noe som oppstår mellom venner. Da jeg observerer guttene senere på dagen, har de begge tatt av seg den ene sokken. For meg virker det som om de ønsker at jeg skal se dette. Når jeg spør guttene hvor sokkene er ler de og springer for å fortsette med sin tumlelek. Jeg kan nesten tro at de sprang rundt på avdelingen uten sokk for å få min oppmerksomhet. Noe jeg vil påpeke at de ofte gjør. Jeg føler jeg har fått en større og bedre forståelse for deres samspill gjennom mine observasjoner, dette tror jeg guttene også føler. Jeg har merket at de ofte henvender seg til meg gjennom barnehagehverdagen, samtidig så føler jeg at min forståelse for guttenes samspill er større enn hos de som jobber på avdelingen. Dette viser hvor viktig observasjon er for å forstå de yngste barna i barnehagen. Gjennom å observere de yngste barna, lærer du å kjenne barna på en bedre måte. Gjennom denne observasjonen ser jeg at Aleksander imiterer Andreas, som har mistet en sokk. Siden alle barna lo av at Andreas mistet sokken sin, ønsker Aleksander å gjøre det samme. Guttene skaper her gjensidig latter og deres felles humor blir et uttrykk for det

spesielle som guttene har sammen. (Greve, 2009). Greve sier følgende: «Blikk kombinert med latter kan være et uttrykk for at «vi har noe sammen», «vi er noe sammen», eller «vi gjør noe sammen». Greve 2009, s 92).

«Skal vi danse?»

Jeg spør barna på pute rommet om vi skal sette på musikk. Allerede før musikken starter begynner barna å vrikke på rompa og å komme med lyder. Andreas ligger i et hav av puter og ser utover rommet, han ser på meg og når jeg smiler ser han bort. Aleksander ler og kommer bort til meg. Jeg setter på musikken og barna kommer med fornøyde hvin mens de vrikker i takt med musikken. Andreas ligger fremdeles i putene og holder øye med Aleksander som smiler, danser og ler. Han roper til Aleksander og kaster seg tilbake i putene. Aleksander løper bort til putene og sier noe til Andreas. Andreas klatrer ut av putehaugen og stiller seg sammen Aleksander. De vrikker, tøyser og ler.

Analyse: Det første jeg her tenkte på var at jeg forstyrret Andreas sin lek i putene. Når han ser på meg smiler han ikke. Samtidig så ser jeg at han kaster seg tilbake i putene, som en protest når Aleksander kommer bort. Jeg observerer at Andreas ser på de andre barna og på Aleksander som tydelig viser i sitt kroppsspråk at han har det gøy. Jeg observerer her at Aleksander kan ha det gøy uten Andreas sitt nærvær. Dette tror jeg Andreas også observerer. Det virker som han prøver å få Aleksander tilbake til deres lek i putene, med å rope til Aleksander som er opptatt med å danse. Jeg vil nok engang påpeke guttenes samspill, relasjon og forståelse for hverandre. Aleksander stopper opp å danse og går bort til Andreas når han roper. Han sier noe til Andreas, som gjør at Andreas blir med Aleksander for å danse. Jeg observerer nok engang den formen for kommunikasjon disse guttene har og ikke minst uttrykker de her et «felles vi». Aleksander og Andreas viser her at de ønsker å være sammen. Andreas ved at han blir med Aleksander for å danse og Aleksander ved at han prøver å få Andreas med på gulvet for å danse. Greve sier følgende: «Gjennom kommunikasjon i møtet mellom barna i barnehagen klarer barna å knytte an til å delta i hverandres verdener. Dette skjer gjennom imitasjon, blikk, smil, latter, gester, kroppslig nærhet, tale, stemmevolum, stemmeleie og handlinger. Ofte skjer dette møtet fordi barna aktivt oppsøker hverandre, altså med utgangspunkt i et ønske om å være sammen. Sammen uttrykker barna en opplevelse av et felles «vi», (Greve 2009, s 94).

«Jeg skal hjelpe deg»

Det har kommet snø og vi har vært ute en stund. Jeg ser at Andreas kikker stadig mot inngangsdøren. Plutselig åpner pedagogisk leder døren og roper mot barna at de nå kan begynne å komme inn. Aleksander løper med stødige ben mot døren. Andreas løper etter. Andreas har så stor kjeledress på, at det er vanskelig å bevege seg. Han faller, ser etter Aleksander og begynner å gråte. Jeg skynder meg mot Andreas som ligger og gråter. Samtidig ser jeg i øyekroken at Aleksander har snudd, og er på vei mot Andreas. Jeg stopper opp og observerer de to. Andreas gråter fortsatt når Aleksander kommer. Jeg ser at Aleksander sier noe til Andreas. Andreas prøver å komme seg opp. Aleksander tar Andreas i hetten og forsøker å dra han opp. Til slutt lykkes de to guttene og Andreas står på begge føttene. Helt til han mister balansen og drar med seg Aleksander i fallet. De felle begge to, Aleksander oppå Andreas. Begge gråter. Jeg løper bort og hjelper guttene opp.

Analyse: Jeg observerer her at Aleksander ønsker å hjelpe Andreas. Han oppfatter at Andreas har det vanskelig og ønsker å hjelpe. Greve skriver om etikk i boken: Vennskap mellom små barn i barnehagen. Hun sier at vennskap innebærer at man vil være god mot hverandre og at vi på en eller annen måte utøver omsorg for de som er våre venner. (Greve, 2009). Greve forteller også at barna kan vise omsorg ved å ha et ønske om å hjelpe hverandre, som jeg observerer Aleksander gjør her. Han viser tydelig at han ønsker å hjelpe Andreas som har falt og gråter.

Jeg tolker nok engang dette som et tegn på at guttene har et vennskap. De føler empati med hverandre og viser dette tydelig i sin handling ved å prøve å hjelpe hverandre.

«Håndvask»

Andreas og Aleksander leker inne på pute rommet. De tumler rundt i de store putene, mens de ler høyt. Jeg sier til guttene at vi skal vaske fingrene og spise lunsj. Andreas løper til vasken med Aleksander i helene. De ler. Andreas går opp på krakken og setter på vannet, han griper etter såpen. Aleksander prøver å komme seg opp på krakken han også. Jeg sier at han må vente til Andreas er ferdig. Andreas ser på meg, så flytter han seg litt på krakken og jeg ser han gjør plass til Aleksander. Guttene ser på meg. Jeg smiler og nikker og Aleksander stiller seg på krakken sammen med Andreas. Sammen kjenner de på vannet og tar litt såpe som blir

til store bobler. De begynner å blåse på boblene, samtidig som de slår hendene i vannet. De hylter og ler. Jeg sier at de nå er ferdige og gir begge guttene papir. De går sammen ned av krakken og løper ut av rommet.

Analyse: Løkken beskriver det som skjer her for typisk toddlerkultur. Hun kaller barnas lek for madrassrutiner, hvor barna tumler rundt i en form for tumblelek. (Løkken, 2004). Jeg vil nok engang understreke guttenes ønske om å være sammen, noe som kommer godt frem i denne observasjonen. Andreas viser meg at han ønsker at Aleksander skal stå sammen ham på krakken. Dette viser han ved å gjøre plass til Aleksander, samtidig som han ser på meg. Siden jeg observerer guttenes samspill, forstår jeg her hva Andreas viser meg og bekrefter min forståelse ved å smile og nikke. Aleksander har også forstått på Andreas sitt kroppsspråk at han ønsker at Aleksander skal få plass på krakken og at de skal vaske hendene sammen. Greve sier at kommunikasjon mellom barna er viktig for at barna skal utvikle vennskap. Hun påpeker at barna ofte kan ha et ønske om å gjøre de samme tingene eller at de ønsker å se like ut. (Greve, 2009). Jeg observerer at Aleksander og Andres kommuniserer på en måte som begge forstår og at deres samspill betyr mye for begge to. Jeg vil poengtere at dersom jeg ikke hadde observert guttens samspill, kan det hende jeg hadde oversett guttenes ønske om å stå på krakken og vaske hendene sammen. Dette sier noe om hvor oppmerksomme vi voksne må være i vårt arbeid med de minste barna. Det kan være mye som går oss hus forbi fordi vi ikke ser og tolker hva barna prøver å vise oss.

Referanser:

Greve, A. (2009). *Vennskap mellom små barn i barnehagen*. Oslo: Pedagogisk forum

Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag